

кримінального права, а всі норми кримінального права закріплені прямо чи опосередковано в нормах кримінального законодавства.

Нами пропонується власний підхід до розуміння системи кримінально-правових принципів.

Перший рівень системи утворюють принципи кримінального права. Це ті принципи, які характеризують кримінальне право як би із зовнішньої сторони і які лежать в основі всіх без виключення кримінально-правових положень (принцип вини, принцип законності, принцип рівності всіх перед законом).

Другий рівень системи утворюють інституційні кримінально-правові принципи. Це принципи, які сформульовані «всередині» кримінального законодавства (наприклад, принципи призначення покарання).

Третій рівень складають принципи кримінального законодавства. Ці принципи носять «технічний» характер і відповідно до них має формуватися кримінальний закон та мають вноситися до нього зміни та доповнення.

УДК 344.1

Головко М. Б., к.ю.н.,
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів, Україна

СУБ'ЄКТ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ: НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІН

Загальновизнаним у теорії кримінального права є те, що злочином може вважатися діяння, у якому присутні усі елементи складу злочину, тобто об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона. Суб'єкт злочину є ключовою фігурою його вчинення, тому що саме він виконує діяння, спрямовані на досягнення суспільно небезпечного результату. Що стосується суб'єктів окремих видів злочинів, то деякі з них майже не вивчалися. До таких належить і суб'єкт військових злочинів, який наділений певними особливостями, а тому відноситься до категорії спеціальних. Особливої актуальності тема спеціального суб'єкту військових злочинів набула буквально за останні декілька місяців, в нових соціально-політичних умовах в Україні, оскільки аналіз статистики вчинення військових злочинів свідчить про тенденцію їх стрімкого зростання. Так, згідно інформації Генеральної прокуратури України лише за період проведення Антитерористичної операції з квітня по вересень 2014 року органами прокуратури розпочато 1090 кримінальних проваджень за вчинення злочинів у військовій сфері [1], у той час як у 2007 р. їх було зареєстровано 508, у 2008 р. – 450, у 2009 р. – 442, у 2010 р. – 551, у 2011 р. – 493, а у 2012 р. – 352 [2, с. 113].

Проблемі встановлення спеціального суб'єкта військових злочинів присвячено небагато праць. Зокрема, цими питаннями займалися такі вчені, як Х. М. Ахметшин, В. О. Глушков, К. Г. Фетисенко, А. А. Тер-Акопов. Що стосується комплексних досліджень вказаних проблем в Україні, то однією з фундаментальних праць є робота В. О. Бугаєва, присвячена аналізу елементів складів військових злочинів, у тому числі і суб'єкта цих злочинних діянь.

Мета дослідження полягає у встановленні специфічних ознак суб'єкту військових злочинів та кола осіб, які можуть бути цими суб'єктами.

Виклад основного матеріалу. За своєю сутністю питання про суб'єкт злочину є питанням про особу, яка вчинила злочин і підлягає кримінальній відповідальності [3, с. 101]. Згідно з чинним кримінальним законодавством України суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого, відповідно до Кримінального кодексу, може наставати кримінальна відповідальність (ч. 1 ст. 18 КК України). Згідно кримінально-правовій теорії, фізична ознака вказує на те, що злочин може вчинити лише людина. Осудність – це здатність особи під час вчинення злочину усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними (ч. 1 ст. 19 КК України). Загальним віком кримінальної відповідальності є 16 років (ч. 1 ст. 22 КК України).

Крім загального, існує і спеціальний суб'єкт злочину. Як зазначається у ч. 2 ст. 18 КК України, спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа.

Специфічний характер суб'єкта військових злочинів витікає власне із особливостей вказаних злочинів: порушити військовий порядок і понести за це відповідальність може лише та особа, яка включена спеціальним способом у систему військових відносин, на яку покладений обов'язок дотримуватися встановленого порядку проходження військової служби.

Вичерпний перелік спеціальних суб'єктів військових злочинів закріплений у ч. 2 ст. 401 КК України. Особи, які не вказані у даній нормі, не можуть бути суб'єктами військових злочинів. Таким чином, у ч. 2 ст. 401 КК України зазначено, що за вчинення злочинів, передбачених статтями Розділу XIX Особливої частини КК України відповідальність несуть військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом. Потрібно зазначити, що це коли б не єдина стаття Особливої

частини КК України, яка конкретизує перелік суб'єктів злочинів певного виду.

У вказаній нормі відсутнє визначення того, хто є військовослужбовцем, військовозобов'язаним, резервістом згідно із законодавством України, що регламентує діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань. З огляду на те, що такі визначення містять інші нормативно-правові акти України, ст. 401 є бланкетною. До нормативно-правових актів, які регулюють військову службу в Україні, належать, зокрема, закони України: «Про Збройні Сили України» від 6 грудня 1991 року, «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року, «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 року, «Про Державну прикордонну службу України» від 3 квітня 2003 року.

Відповідно до п. 3 ч. 9 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військовослужбовець – це особа, яка проходить військову службу [4]. Отже, однією із специфічних ознак суб'єктів військових злочинів є та, що вони під час вчинення військового злочину повинні перебувати на військовій службі у Збройних Силах України чи інших збройних формуваннях України.

Таким чином, ми бачимо, що до суб'єктів військових злочинів згідно ч. 2 ст. 401 не відносять таких осіб, як військовозобов'язані та резервісти, які згадуються у ч. 9 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу» (хоча військовозобов'язані включені у ч. 1 ст. 401). Але, на нашу думку, ці особи також можуть вчинити будь-який злочин, що посягає на порядок несення військової служби. Єдиною умовою для того, щоб ці особи могли вважатися суб'єктами військових злочинів, – це вчинення ними такого злочину під час проходження військової служби у збройних формуваннях, зазначених у нормативно-правових актах, оскільки в такому разі вони автоматично переходять до категорії військовослужбовців.

Згідно з ч. 9 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу»: військовозобов'язані – це особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави; резервісти – це особи, які в добровільному порядку проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний та воєнний час [4]. Тому ми вважаємо, що до переліку суб'єктів військових злочинів потрібно включити військовозобов'язаних і резервістів.

Таким чином, враховуючи результати проведеного дослідження пропонуємо доповнити статтю 401 КК України та визначити спеціальний

суб'єкт військових злочинів наступним чином: спеціальний суб'єкт військових злочинів – це громадяни України, які досягли 18-річного віку (або іншого, передбаченого Законом) і придатні за станом здоров'я для проходження військової служби, призвані на військову службу у Збройні Сили України та інші військові формування на основі Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу", які проходять її у відповідності до Положення про проходження військової служби та військових статутів, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження військової служби або військових зборів.

Література

1. За військові злочини порушено понад тисячу кримінальних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26553407.html>
2. Колодяжний М. Г. Кримінологічна характеристика військових злочинів в Україні / М. Г. Колодяжний // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. – Харків: Право, 2013. – Вип. 26. – С. 109-117.
3. Власов И. С. Преступления против советского социалистического правосудия: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / И. С. Власов. – М., 1964. – 15 с.
4. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>

УДК 343.985.3 (043.2)

Грекова Л. Ю., асистент,
Сидорова К. І., Овдєєва Г. Г., студентки,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПІДХОДУ ЩОДО ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ

Неповнолітні особи є однією з найбільш незахищених соціальних груп, яка потребує підвищеної уваги з боку суспільства та держави. Особливого значення набуває питання забезпечення прав та законних інтересів неповнолітніх, які стали учасниками кримінального судочинства.

Певні особливості проведення слідчих дій, зокрема допиту, за участю неповнолітніх досліджені в наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених таких як Брусиловський А. Є., Гуковська Н. І., Черних Е. А., Скичко О. Ю., Журавель В. А., Весельський В. К., Богинський В. Є., Рижаківа А. Г. та інші.

Згідно з п.п. 11, 12 ч. 1 ст. 3 КПК України малолітня особа – це дитина до досягнення нею 14 років. Неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від 14 до 18 років [1, с. 9].